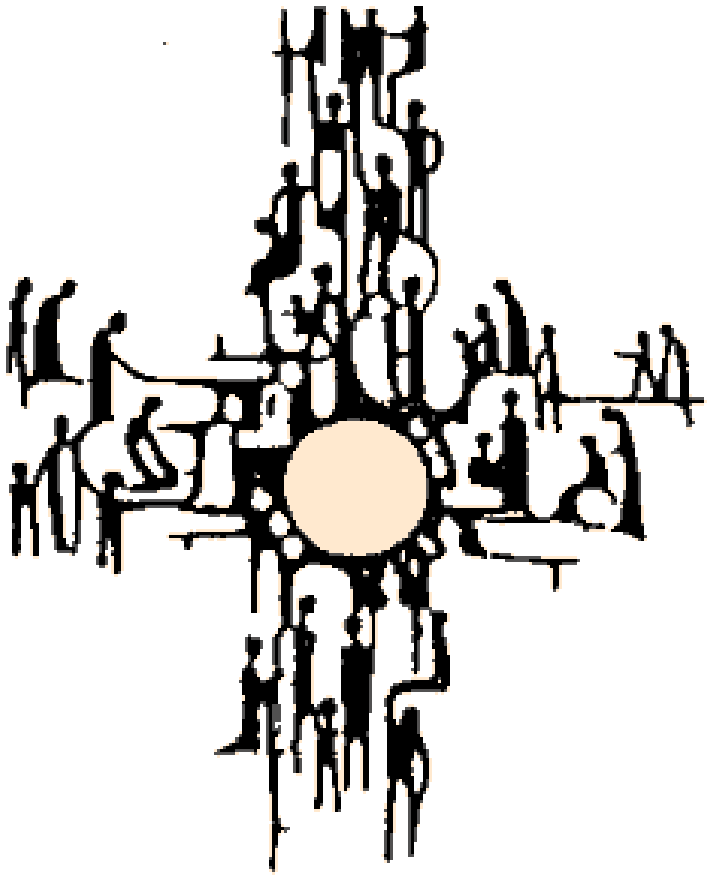
Petr Hruška

VSTANU A PŮJDU K SVÉMU OTCI

Lk 15,18

Eucharistická křížová cesta

podle křížové cesty

sochaře Romana Podrázského

v Památníku obětem zla

v Plzni – Doudlevcích

Mým rodičům, sourozencům,
Komunitě Blahoslavenství
a všem, kdo mě doprovázeli
na mé cestě k Otci.

Dům Sv. Michael - Rees
Velikonoce 1992

Pouze pro nekomerční využití

Účelový tisk pro vnitřní potřebu Biskupství plzeňského

Meditační zahrada – Památník obětem zla

www.meditacnizahrada.cz

Poloha GPS: 49° 43’ 6‘‘ N, 13° 23’ 17‘‘ E

Kontakt:

Biskupství plzeňské

Nám. Republiky 35, 301 00 Plzeň

mobil: 603 809 798, email zahrada@bip.cz

text © Petr Hruška

grafika na obálce © www.eucharistie.cz

hudba a text kánonu Eucharistia © Jiří Černý

fotografie © Milan Zahn www.zahn.cz
(zastavení 4, 5, 6, 7, 8, 10, 14, Závěr)

fotografie © vlastní archiv autora
(zastavení 1, 2, 3, 9, 11, 12, 13)

PŘEDMLUVA

Text této křížové cesty vznikl v roce 1992, během mého pobytu v Komunitě Blahoslavenství v domě sv. Michaela v blízkosti německého městečka Rees. Je jakýmsi velmi subjektivním vyjádřením toho, jak ke mně tehdy promlouvala jednotlivá zastavení Bolestné křížové cesty sochaře Romana Podrázského v Meditační zahradě v Plzni – Doudlevcích. Spíše než k rychlému předčítání je určen k osobnímu rozjímání: chtěl by být prostým pozváním k rozhovoru s Ježíšem. Jen on sám nás pak totiž může osobně oslovit a pozvat na hostinu. A staneme-li se tak jeho tělem, *"smíme v něm obojí, Židé i pohané, v jednotě Ducha stanout před Otcem"* (Ef 2,18).

Protože však v pozadí textu jsou často další široké biblické souvislosti a podněty ze spirituality Komunity Blahoslavenství, jsou pro ty, kteří by se nějakým úryvkem chtěli zabývat hlouběji, na závěr připojeny četné vysvětlující a doplňující poznámky, na které odkazují malá indexová čísla uvnitř textu. Pro pochopení je také vhodné číst úvodní citát v širší souvislosti (viz odkazy v závorkách). Někdy je však k porozumění vhodné být přímo na místě a nechat na sebe působit jednotlivá zastavení zmíněné křížové cesty. A k tomu je každý srdečně zván. Pro ty, kdo tuto možnost nemají, se o toto propojení s kamenným poselstvím Romana Podrázského pokoušejí alespoň připojené fotografie.

První vydání této křížové cesty jsem u příležitosti svého jáhenského svěcení (25. června 1994) věnoval všem, které mě na mé tehdejší cestě doprovázeli. Nyní, po 20 letech od jeho vzniku, bych rád toto věnování rozšířil i na to množství dalších mých přátel, se kterými jsem mohl společně nést radosti i bolesti během svého působení v Klatovech, v Chodově, v Irsku i nyní v Chebu. A samozřejmě oběma svým rodičům, kteří již mezitím „vstali a šli ke svému Otci“ a já jsem měl tu milost je alespoň na kousku této jejich cesty k nebeské eucharistické hostině doprovodit.

V Chebu, 31. prosince 2012

Petr Hruška

ÚVOD

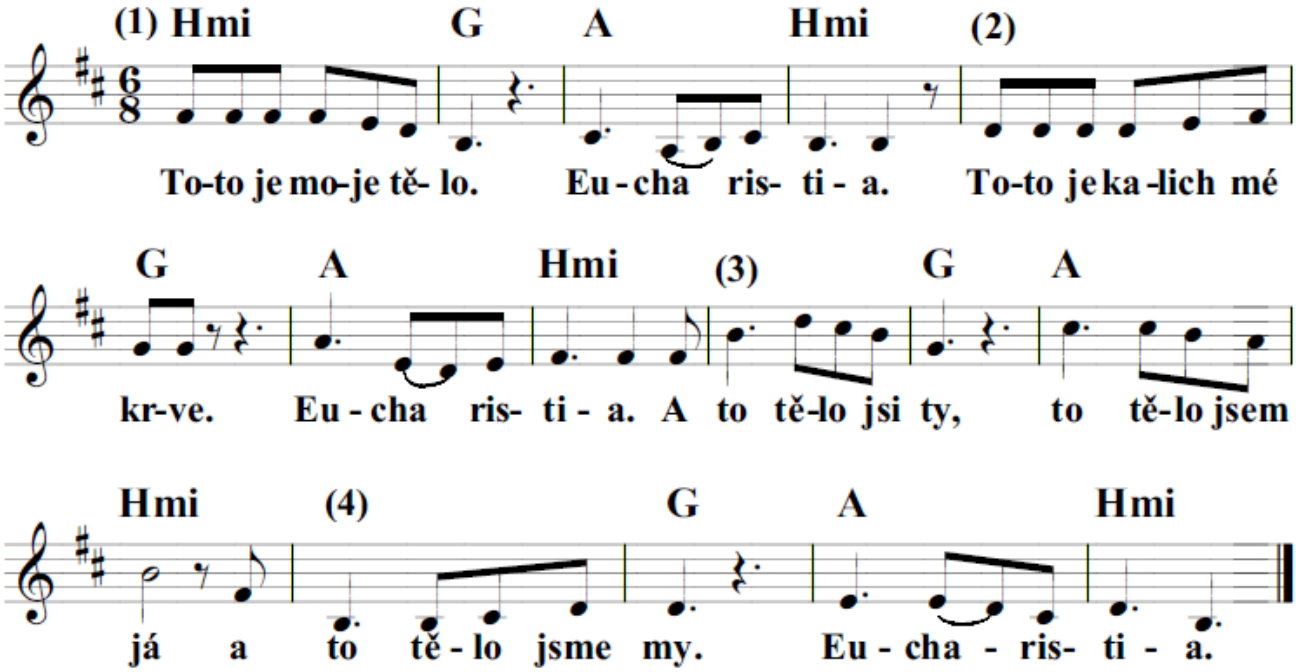
Toto je moje tělo - EUCHARISTIA[1]

toto je kalich mé krve - EUCHARISTIA a

to tělo jsi ty, to tělo jsem já a

to tělo jsme my - EUCHARISTIA.

(kánon pro 4 hlasy)

Není kalich požehnání, za nějž děkujeme,
účastí na krvi Kristově?

A není chléb, který lámeme,

účastí na těle Kristově?

Protože je jeden chléb,

jsme my mnozí jedno tělo,

neboť všichni máme účast na jednom chlebu.

(1 K 10,16-17)

„Vstanu a půjdu k svému otci…“

(Lk 15,18)

VSTUPNÍ MODLITBA

Jestliže jste dobře přijímali,

jste tím,

co jste přijali.

(sv. Augustin)[2]

Dobrotivý Otče,
tys tak miloval svět, žes nám poslal svého jediného Syna.
On nám daroval své tělo jako pravý pokrm
a svou krev jako pravý nápoj,
abychom se tak,
spojeni se všemi bratřími a sestrami,
mohli stávat tím, co přijímáme.
Prosíme tě,
uveď nás na křížové cestě svého Syna
hluboko do svého otcovského srdce,
abychom i my byli ochotni dávat své tělo
a prolévat svou krev za spásu všech lidí.
O to tě prosíme
skrze Ježíše Krista v Duchu svatém.
AMEN

I. ZASTAVENÍ: Poslední večeře

Když nastala ta hodina,

usedl ke stolu

a apoštolové s ním.

Lk 22,14 (22,14-20)

Pojď, jsi pozván na hostinu chudých[3]. Na hostinu těch, kteří se vydali na cestu za mnou a zakusili moc Božího slova[4]. Pojď, budeme slavit hostinu smlouvy[5], hostinu vděčnosti[6], hostinu zaslíbení a naplnění[7].

Vstaň, půjdeme k Otci[8]. Budeme jedním tělem[9].

Pojď, neboj se![10]

II. ZASTAVENÍ: Getsemany

"Abba, Otče,

tobě je všechno možné,

odejmi ode mne tento kalich!

Ale ne jak já chci,

ale jak ty chceš."

Mk 14,36 (14,10.11.32-50)

Kalich lásky a věrnosti, kalich smlouvy[11] se mi najednou v rukou mění v kalich prokletí[12]. Na jeho dně se usadila všechna lidská bída. Lidský hřích. Tvůj hřích... ABBA[13], Otče, bojím se. I ti nejbližší usnuli. Není jiné cesty? ...

Ano, já vím. Cesta do království vede přes polibek lásky - lásky k malomocnému[14]. A láska - ta nemá dno. Stává se tím, koho miluje[15].

Rozumíš?

III. ZASTAVENÍ: Před veleradou

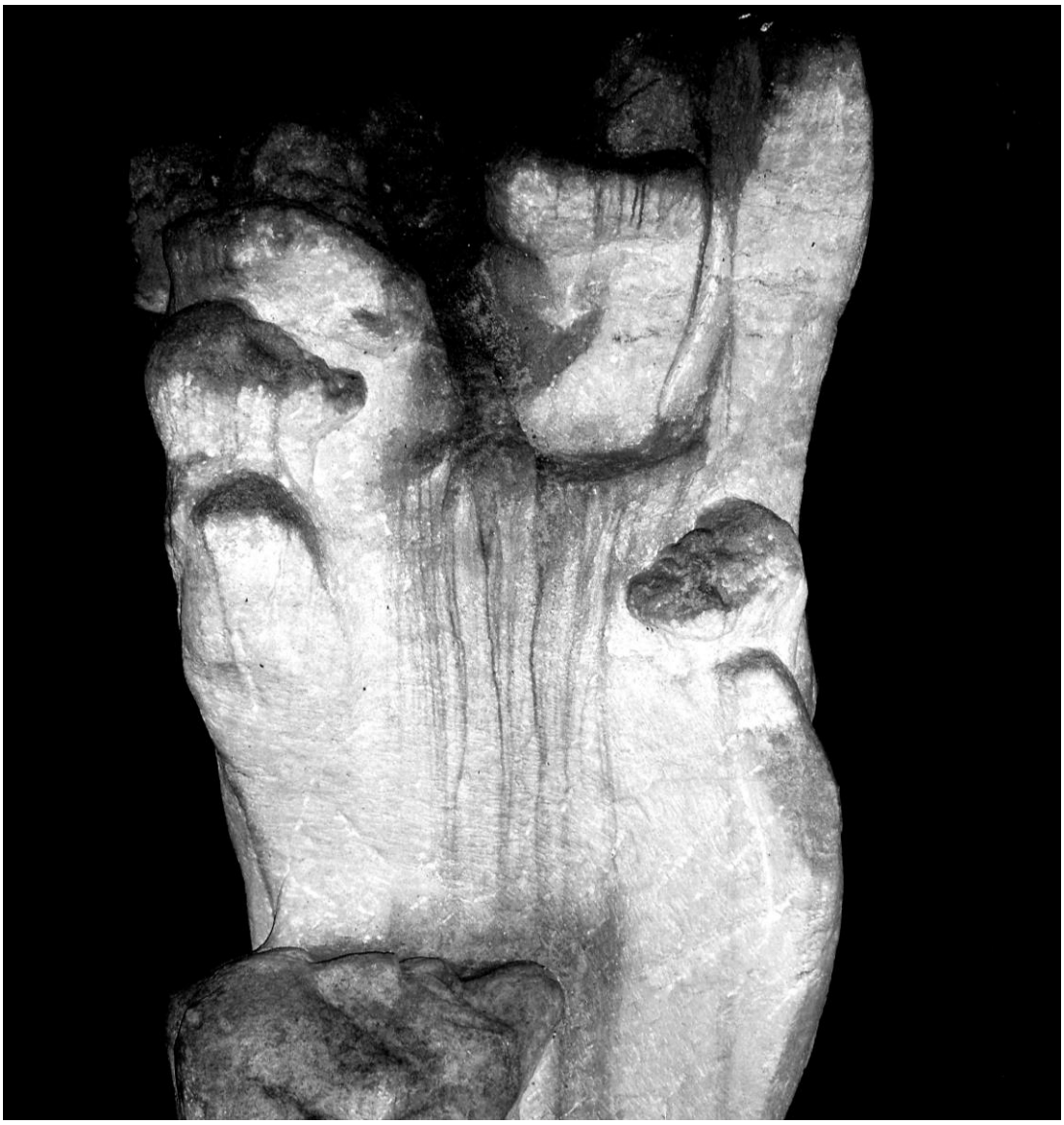
On však mlčel a nic neodpověděl.

Mk 14,61 (14,53-77)

Mlčím[16]. Ne, že bych neměl co říci. Avšak do tohoto ticha se může ponořit strach farizeů. Strach z osvobození od hříchu[17], od mrtvé litery[18], od strnulých řádů a předpisů. Strach z vydávající se, zranitelné lásky[19]. Strach z prázdných rukou...

A zcela vespod, zcela u země, s pohledem upřeným k Otci, se může proměnit - v pokoru[20].

Pojď, dívej se mnou!

IV. ZASTAVENÍ: Před Pilátem

Pilát si nechal přinést vodu,

před očima zástupů si omyl ruce

a pravil:

"Já nejsem vinen touto krví."

Mt 27,24 (27,11-26)

Voda z mého boku[21] a voda Pilátova[22]. Voda zraněné lásky a voda zraňující lhostejnosti. Voda znovuzrození[23] a voda odumírání[24]. Voda života[25] a voda smrti[26]...

Ze kterého pramene se necháváš obmýt ty, mé dítě?[27]

V. ZASTAVENÍ: V rukou vojáků

Vojáci ho bili po hlavě holí,

plivali na něj,

klekali na kolena

a padali před ním na zem.

Mk 15,19 (Mt 27,27-31.3-5)

Proč zase mlčím? Bude toto ticho dost hluboké, aby objalo ustrašené zapření, slepý posměch a dokonce i promyšlenou zradu? Otče, kdo se teď více uzavírá tvé lásce? Tito vojáci nebo moji učedníci?[28]...

Mé tělo je trháno na kousky[29]...

Jidáši, nikdy není pozdě![30]

Šimone, miluješ mne?[31]

VI. ZASTAVENÍ: Nesení kříže

Nesl kříž

a vyšel z města na místo zvané Lebka,

hebrejsky Golgota.

J 19,17

Objal jsem kříž - a s ním celý svět. Se vší jeho bezbožností. Pýchou. Pochybnostmi. Strachem. Lží a lhostejností[32]. Otec mě učinil hříchem[33]...

Toto je moje tělo, zmučené, zraněné, plné hříchu a špíny. Pojď se mnou, ponesu tě[34]. Nesnaž se jít sám. Nedošel bys. Jsi příliš nemocný.

Pojď, opři se, půjdeme k Otci[35].

VII. ZASTAVENÍ: Šimon z Kyrény

Cestou přinutili

nějakého Šimona z Kyrény,

který šel z pole,

aby mu nesl kříž.

Mk 15,21

Nemohu dál. Zůstávám stát. Pod tíhou svého těla, ale i před krásou tvé svobody, Šimone[36]. Tvé "ano", třeba neochotné, může tvůj všední den proměnit v setkání. V setkání se stromem života[37]. Pojď vstaneme a půjdeme dál[38]... Šimone, ty teď neseš dřevo kříže. Já však nesu tebe[39]. Stáváš se mým tělem...

Už mohu jít dál. Díky tvému FIAT[40]. A proto, že přes stín kříže znovu vidím - Otce.

VIII. ZASTAVENÍ: Jeruzalémské ženy

"Dcery Jeruzalémské,

nade mnou neplačte!

Plačte nad sebou a nad svými dětmi."

Lk 23,28 (23,27-31)

Ano, Jeruzalém nepoznal čas svého navštívení[41]. Má duše je smutná až k smrti[42]. Já sám bych si přál být proklet a odloučen od Otce za své bratry, za svůj lid podle těla[43]...

Pojď, přijď alespoň ty! Otec nás obejme. Budeme hodovat a radovat se. Snad se to dotkne i tvého staršího bratra[44]. Toužím po něm. Toužím i po tvé lásce k němu[45]... Slzy odplaví závoj z jeho srdce[46]. Jeruzalém se opět rozjásá[47]. Otec je věrný[48]...

Vždyť toto je tělo z mého těla[49]. Zřítelnice mého oka[50].

IX. ZASTAVENÍ: Ukřižování

Ukřižovali ho a rozdělili si jeho šaty.

Mk 15,24

Ležím. Nahý jako člověk před vstoupením do vody křtu, do vody smrti a věčného života[51]. Už neobjímám ani ten kříž. Kříž objímá mne. Stále pevněji se kolem mne stahuje ta síť moci lidského hříchu[52]... Hřeby - nástroje spojení nenávisti s láskou, otroctví se svobodou, hříchu se svatostí?...

Otče, odpusť jim![53]

Ne, nejsou to hřeby, které mne drží na tomto svatebním lůžku bolesti. Je to moje láska, která se za vás vydává[54].

X. ZASTAVENÍ: Dva zločinci

"Ježíši, pamatuj na mne,

až přijdeš do svého království!"

"Amen, pravím ti,

ještě dnes

budeš se mnou v ráji."

Lk 23,42.43 (23,32-43)

Kříž, odpuštění, Boží království... Posměch, pohrdání, tvrdost srdcí... Má to vůbec nějaký smysl? Otče, je láska silnější než srdce z kamene[55]?

A přece! Tvůj kříž, člověče, se stává mým křížem. Má krev začíná proudit v tvých žilách. Tvá naděje je mojí nadějí. Jsme jedním tělem. Jsi můj, neboj se[56]!

Ještě dnes[57]...

XI. ZASTAVENÍ: Maria a Jan

"Ženo, hle, tvůj syn!"

"Hle, tvá matka!"

J 19,26.27 (19,25-27)

Ženo, co je mezi mnou a tebou?[58] Jaké úžasné tajemství něžné, probodené lásky[59]! Jaké úžasné tajemství matky a syna, ženicha a nevěsty! Tajemství jednoho srdce, jednoho těla[60]...

Maria, podívej, tito všichni... Toužím po nich. Přijmi je do svého srdce, abych je v tobě, ve svém těle, mohl nést k Otci[61]...

A ty, neplač a přijmi Marii k sobě[62]. Ona ti bude něžnou matkou, starší sestrou i milující nevěstou[63]. V ní můžeš vrůstat do mého neposkvrněného těla[64]. V ní budeš plný milosti[65]...

XII. ZASTAVENÍ: Ježíšova smrt

"Žízním."

Když Ježíš okusil octa, řekl:

"Dokonáno jest!"

Naklonil hlavu a odevzdal ducha.

J 19,28.30 (19,28-30)

Žízním[66]. Žízním po Otci, po jeho slovu. Žízním po lidech, po jejich otevřených srdcích. Žízním po lásce, po něžném gestu...

Nic. Ticho. Samota... Proč?! Kde jsi, ABBA[67]?!

Věřím. Věřím, že to má smysl. A tobě, který mi připadáš, jako bys nebyl, do tvých rukou odevzdávám svůj dech. Svého Ducha[68]. Vylej ho zpět do mého těla[69]. Do všech jeho údů[70]...

Dokonáno jest![71]

XIII. ZASTAVENÍ: Hrob

Byl den přípravy

a šabbat již začínal zářit.[72]

Lk 23,54 (23,49-56)

Ano, naplnil jsem ŠABBAT[73]. Otec mne objímá[74] a vdechuje nový život do celého mého těla[75]. Brány ŠEOLU[76] se otvírají a do říše stínů se prodírá paprsek světla. Podej mi ruku, spáči, a pojď[77]! Tvůj miláček přichází, aby tě odvedl do svatební komnaty[78]. Vezmi za ruku i ostatní. Vždyť jsme jedním tělem. Nemůžeš jít sám[79]...

Mé odumřelé tělo ožívá[80]. Krev smlouvy začíná nově proudit[81]. A to vše pod velikým příkrovem náhrobního kamene a sobotního ticha.

ŠABBAT ŠALOM![82]

XIV. ZASTAVENÍ: Oslavení

"Neboj se!

Byl jsem mrtev a hle,

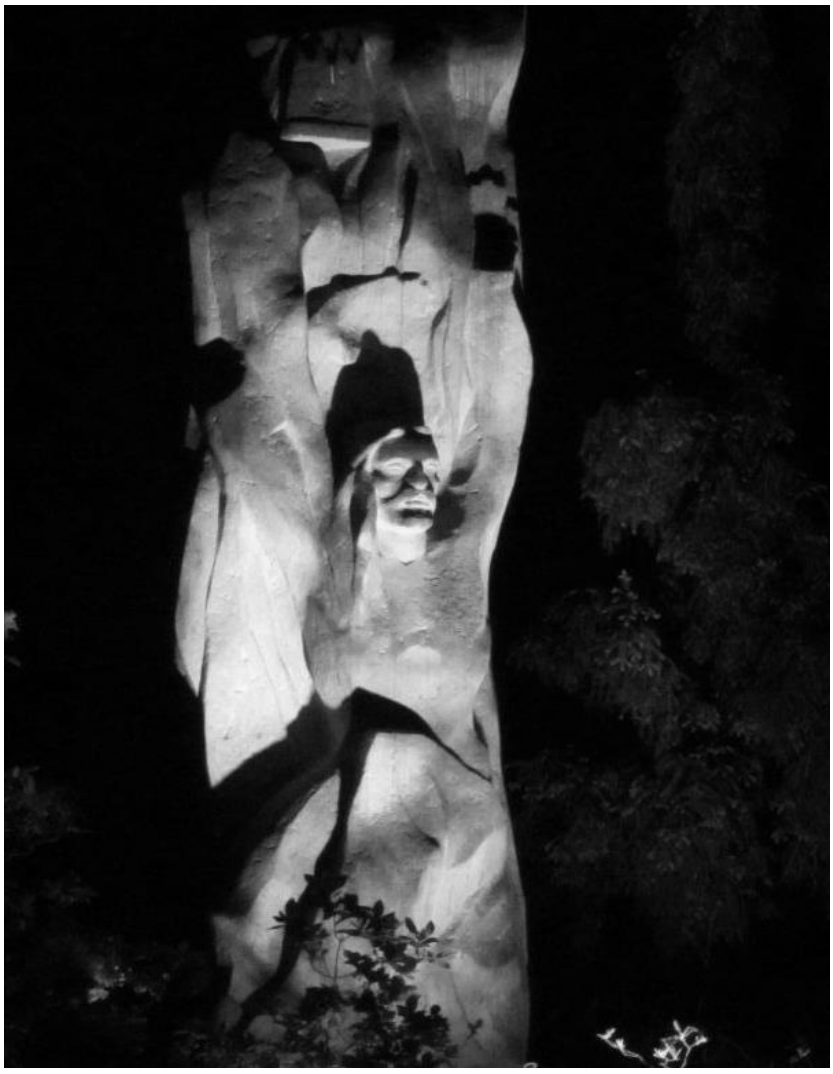
živ jsem na věky věků."

Zj 1,17-18 (Mt 28,18-20)[83]

Podívej, nový, pulzující život, nové stvoření se již prodírá i na povrch. Vychází Slunce spravedlnosti[84].

Neboj se, já jsem to![85] Otcova láska, moje láska spálila všechno temné a těžké v mém těle. Tvůj hřích je pryč[86], jsi můj[87]. Stále pro tebe toužím lámat chléb a vzdávat díky[88]...

Nebojte se![89] Vezměte a jezte[90] a zůstaňte ve mně. Já zůstávám ve vás po všechny dny[91]...

ZÁVĚR: Slavení eucharistie

Když byl spolu s nimi u stolu,

vzal chléb, vzdal díky,

lámal a rozdával jim.

Tu se jim otevřely oči a poznali ho;

ale on zmizel jejich zrakům…

A ještě v tu hodinu vstali

a vrátili se do Jeruzaléma.

Lk 24,30-33 (24,13-53)

Vrať se do Jeruzaléma[92], do Otcovy náruče[93]! Tam nalezneš pokoj a jednotu[94]. Tam budeš vyzbrojen mocí z výsosti[95]. Odtud budeš všem národům hlásat moji slávu[96]...

To čiňte na mou památku![97]

ABBA, přijď tvé království![98]

POZNÁMKY

(1) EUCHARISTIA, řec. "díkůvzdání", "chvalozpěv". Toto slovo označuje vlastně celé slavení eucharistie (tak již Didaché - 1./2. stol.), které NZ označoval většinou jako *"lámání chleba"* (Sk 2, 46; 20, 7). Srov. Mk 8, 6; 14, 23; J 6, 14 - 23; Sk 27, 35. V pozadí stojí hebr. slovo BERAKA, jež v sobě obsahuje "požehnání" i "chválu" zároveň.

(2) Sermo 227, podobně Sermo 272: *"Buďte tím, co přijímáte a přijímejte to, čím jste!... Vaše tajemství je položeno na oltář. Jestliže jste přijali tělo Kristovo, jste tělem Kristovým."* Srov. také Lev Veliký: *"Účast na těle a krvi Kristově nemá žádný jiný účinek, než že nás nechává stát se tím, co přijímáme"* (Tract. 63, 7; cit. v LG 26), srov. 1 K 10, 11 - 17; 12, 12 nn; 11, 17 - 34; J 6, 56; 17, 21; Ko 1, 18; Ef l, 22 n.

(3) Lk 15, 2; 14, 15 -24; 22, 15 - 16; Mk 2, 15 - 17; Zj 3, 20; Iz 25, 6 nn.

(4) J 6, 68, Mt 8, 27, Mk 1, 22 - 41 n.

(5) Ex 24, 3 - 12; Lk 22, 20.

(6) Neh 8, 15 - 17.

(7) Jr 31, 31nn; Sír 17, 11n; Lk 22, 14 - 16; Mk 14, 25; 2 K 3, 6.

(8) Lk 15, 18; J 13, 1 - 3; 14, 12 . 18 . 31.

(9) Viz pozn. 2.

(10) Iz 41, 10 . 14.

(11) Lk 22, 20; Mk 14, 25; Ž 116, 13; 16, 5; srov. také pozn. 7.

(12) Ž 75, 12; Iz 51, 17 - 22; Zj 14, 10.

(13) ABBA, aram. "milý otče", "tati". Jako oslovení Boha teprve v NZ u Ježíše; srov. Mk 14, 36; Ř 8, 15; Ga 4, 6.

(14) Mk 14, 44 . 45.

(15) Žd 2, 14 n, Fp 2, 6 n; J 1, 14.

(16) Iz 53, 7; Mk 15, 5.

(17) Ř 6, 1 - 14; 8, 1 - 2.

(18) Ř 7, 1 - 24; 2 K 3, 6 . 14 - 18.

(19) 2 K 4, 7 nn.

(20) Ž 131; Fp 2,3nn; Ř 12, 17 - 21; Mt 5, 39.

(21) J 19, 34 (7, 38); Ez 47, 1 - 12; Zj 22, 1 - 2, 1 J 5, 6 . 7.

(22) Dt 21, 6.

(23) Tt 3, 5; Ř 6, 3 - 4; l Pt 1, 23.

(24) Ex 15, 23 - 25; Nu 5, 18 . 24.

(25) Zj 22, 17 (Iz 55, 1); Ez 47, 1 nn.

(26) Gn 7, 20 - 22; Ex 14, 27 n; Zj 20, 13 nn.

(27) Ez 16, 8 . 9 nn.

(28) Mt 26, 31 - 35 . 40 . 56 . 69 - 75; 27, 3 - 4.

(29) 1 K 1, 10 - 13; Iz 50, 6 n.

(30) Mt 27, 3 - 4; Lk 23, 43.

(31) J 21, 15 - 19 (18, 25 - 27).

(32) 1 J 2, 2; Iz 53, 4 - 6.

(33) 2 K 5, 2; (Ř 8,3).

(34) Lk 15, 3 - 7; Iz 40, 11.

(35) Lk 15, 18; J 13, 1; 14, 12 . 28 . 31.

(36) Dt 30, 19; Mk 8, 34; J 6, 66 . 67.

(37) Gn 2, 9; Zj 2, 7 (22, 2 . 17).

(38) Viz pozn. 35.

(39) Sv. farář z Arsu: *"Nejsi to ty, kdo neseš kříž. Kříž nese tebe."*

(40) FIAT, lat. "ať se tak stane", srov. Lk 1, 38 (Mk 14, 36); podobně i hebr. HINNE NÝ ("zde jsem" doslova "hle, já"), srov. Gn 22, 1. 7. 11; Ex 3, 4 (srov. vv. 12. 14!); 1 S 3,4.6.8.10; Iz 6, 8 (Iz 52,6; 58,9; 65,1!); atd. a AMEN, srov. 2 K 1,20.

(41) Lk 19, 41 - 44; 13, 34 - 35.
(42) Mk 14, 34.
(43) Ř 9, 2 -3; 10, 1; Ex 32, 30 - 32.
(44) Lk 15, 20 - 32; Jan Pavel II. v římské synagoze v r. 1986: *"Kristova církev, když pátrá ve svém vlastním tajemství, objevuje své pouto s židovstvím. Židovské náboženství není něčím mimo nás, nýbrž v jistém smyslu vnitřně patří k našemu náboženství... Vy jste naši starší bratři, a v určitém smyslu by se dalo říci, naši bratři nejmilejší."*
(45) Ef 2, 14 - 22.
(46) Lk 23, 28; 2 K 3, 14 - 16.
(47) Sf 3, 14 - 18; Iz 65, 18 - 19; 66, 10 - 14; Jr 33, 10 - 13.
(48) Oz 2, 21 - 22; Dt 7,7 - 9; 4, 31; 32, 4; Jr 31, 3; 33, 20 - 21; Ez 16, 59 - 63; 2 Tm 2, 13; 2 Te 3, 3; Ř 11, 29 (11, 11 - 36); 9, 4 . 5; Lk 15, 31.
(49) Gn 2, 23n; Ef 5, 28 - 32; Ř 9, 3.
(50) Dt 32, 10; (Ž 17, 8); Za 2, 12.
(51) Ř 6, 3 - 4; Ko 3, 9 -10.
(52) Ž 141, 7 - 10; 18, 5 - 6; 31, 5 . 12 - 16.
(53) Lk 23, 34; Sk 7, 60; Mt 6, 12 . 14.
(54) Ježíš ke svaté Kateřině Sienské: *"Nebyly to hřeby, byla to pouze moje láska, jež mě držela na kříži."*; Pís 2, 5 - 6; 8, 6 - 7.
(55) Ez 11, 19; 36, 26.
(56) Iz 43, 1 - 5; 44, 2; Mt 8, 26; Lk 1, 30.
(57) Lk 23, 43; 4, 21; Ř 14, 11; 2 K 6, 2.
(58) Srov. J 2, 4. V pozadí tohoto obratu (doslova *"co mně a tobě, ženo"*) stojí hebrejská formule - otázka, jež může být zodpovězena negativně, ale i pozitivně (srov. Joz 22, 24. 28. 31. 34). V pozitivním smyslu poukazuje na nějaké velmi úzké, trvalé spojení (např. smlouva mezi dvěma lidmi nebo mezi lidem Izrael a Bohem). K oslovení *"ženo"* srov. dále Gn 3, 15; J 19, 26; (Zj 12, 1); J 2, 4 (zde ovšem ekumenický překlad toto oslovení z nepochopitelných důvodů vynechává).
(59) Lk 2, 34 n; J 19, 33 - 37.
(60) Sk 4, 32.
(61) *"Cokoli řekneme obecně o církvi, platí speciálně o Marii; cokoli řekneme speciálně o Marii, platí obecně o církvi"* (církv. otcové).
(62) J 19, 27.
(63) Zj 21, 2; 22, 17; 12, 1 nn; Sk 1, 14; celá Píseň písní.
(64) Sk 1, 14, J 2, 5; 1 K 6, 19, 20.
(65) Lk 1, 28 . 35; J 14, 23.
(66) Ž 63; Zj 22, 17; J 7, 37.
(67) Mk 15, 34; srov. také pozn. 13.
(68) Lk 23, 46; Ž 31, 6 (večerní modlitba židovského dítěte); J 20, 22; Sk 7, 59; hebr. RUACH = "vítr, dech, duch".
(69) Ř 1, 4; 6, 4 n; 1 Pt 3, 18; 1 Tm 3, 16.
(70) 1 K 12, 13; Sk 2, 17 n; Tt 3, 6; Ef 1, 23.
(71) Gn 2, 2; J 19, 30; srov. také pozn. 73.
(72) Doslovný překlad z řečtiny. *"Den přípravy"* je dnem, kdy se připravuje slavnost šabbatu. ŠABBAT začíná v pátek večer (a když vyjde první hvězda, říká se, že *"šabbat již začíná zářit"*) a trvá to do soboty do večera. ŠABBAT znamená hebr. "přestání", "odpočinutí". Židé mají tento den "spočívat v Bohu" (srov. Gn 2, 3), rozjímat TÓRU (Písma), slavit a očekávat Mesiáše (hebr. MAŠÍACH, řec. CHRISTOS). Slavením šabbatu se vstupuje do velikého pokoje (hebr. ŠALOM, srov. pozn. 82), jenž je předchutí plnosti Božího požehnání. V Kristu, který odpočívá v hrobě a v lůně Otcově, je tento šabbat naplněn (J 19, 30; 1, 18).
(73) Srov. pozn. 72; Gn 2, 2 - 3; Ex 31, 16 n; 20, 8 - 11; Dt 5 , 12 - 15; Mt 5, 17; Mk 2, 27. 28; Ř 3, 31; (Sír 17, 11 n).

(74) J 1, 18; (13, 23).
(75) 2 Kr 4, 32 - 35; Lk 7, 11 - 15; srov. pozn. 69.
(76) ŠEOL, hebr. "podsvětí", "propast, jáma", označuje říši mrtvých, kam (podle staroizraelských představ) po smrti odcházejí všichni lidé a prožívají zde jakousi "stínovou existenci" (viz Iz 14, 9). Srov. Iz 5, 14; 38, 10 . 17 n; Job 10, 21 n; Ž 30, 4 . 10; 86, 13. Takto hluboko sestoupil Kristus (1 Pt 3, 19; Ř 10, 7).
(77) Ef 5, 14; Ř 11, 12.
(78) Pís 1, 2 - 4; 2, 4 - 6 . 8 - 13.
(79) 1 K 12, 20- 21 . 26n; Ef 2, 19 - 22.
(80) Ez 37, 5 - 6.
(81) Ex 24, 8; Jr 31, 31 - 34; Lk 22, 20; srov. také pozn. 5.
(82) Židovský pozdrav o šabbatu. ŠALOM znamená nejen "pokoj", ale také "spása, hojnost, jednota, nadbytek materiálních i duchovních dober", "plnost Božího požehnání"; také obvyklý židovský pozdrav (srov. také Iz 12, 6 - 9; 66, 10 - 14; Mi 5, 1 - 4a; Lk 1, 28). K pojmu ŠABBAT srov. pozn. 72.
(83) Srov. také Mt 28; Mk 16; Lk 24; J 20 - 21.
(84) Mal 3, 20.
(85) Mt 14, 37; (J 6, 20).
(86) Iz 1, 18; Mi 7, 19; Ř 6, 10n; Ko 2, 14 atd.
(87) Iz 43, 1.
(88) Srov. pozn. 1; 2; 3; dále J 21, 13; Lk 24, 30; Sk 2, 46; 20, 7 . 11.
(89) Mt 28, 5 . 10.
(90) Mt 26, 26; (J 6, 54 - 56).
(91) J 6, 56; 15, 4 (15, 1 - 17); 14, 20; Mt 28, 20.
(92) Lk 24, 33; 9, 51 . 53; 13, 34; Sk 1, 9 . 12 . 14; Ž 87; 137, 5 - 6; Za 8, 23; Iz 2, 3; Zj 14, 1; Ř 9, 26.
(93) Lk 15, 18 nn; (Ž 87).
(94) Iz 66, 10 - 14; Sk 1, 14; 2, 46; 4, 32.
(95) Lk 24, 49; Sk 1,5 - 8 . 14; 1,1 - 4; 2, 5 - 13; Mk 16, 15; Mt 28, 19 - 20.
(96) Iz 66, 18 - 21; 60; 62; Lk 24, 47 n; Sk 1, 8.
(97) 1 K 11, 24.
(98) Lk 11, 2; 1 K 11, 26; Zj 21, 1 - 4; 22, 20; (Mk 1, 14; Mt 6, 36; atd.); viz. také pozn. 13.